

Якщо порівняти ці дані із тими, що були отримані рік тому – у вересні 2004 р. року, то можна побачити майже повну їх відповідність одні одним.

Таблиця 20

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Що може спонукати Вас особисто взяти участь в акціях протесту?“, (сума відповідей „так” та „скоріше, так”), %

	2004 р.	2005 р.
Боротьба за чистоту навколишнього середовища	40	40
Захист демократії, боротьба проти авторитарного режиму і тоталітаризму	25	29
Заяви політичних лідерів, партій або сил про фальсифікації результатів парламентських виборів	20	21
Використання адміністративного ресурсу та здійснення тиску на виборців у парламентській виборчій кампанії	18	19
Ріст цін на основні групи продовольчих товарів	46	46

Соціальне самоцуття населення в контексті ціннісних орієнтацій

Особливість економічної свідомості населення характеризується конфліктом трудових орієнтацій. З одного боку, у більшості населення зберігаються уявлення про те, що людина сама повинна піклуватися про свій добробут і здобувати його шляхом сумлінної праці. З іншого боку, орієнтація на здобуття визнаних суспільством цінностей (особистий добробут, економічний успіх) стикається з труднощами або навіть неможливістю реалізації цілей інституціональним шляхом, тобто в межах існуючих законів. Більшість (73%) опитаних тією чи іншою мірою погодилися з думкою, що працездатна людина сама має відповідати за свій добробут, але тільки 36% згодні, що нині кар’єру можна зробити, тільки працюючи в офіційному (не тіньовому) секторі економіки. Знов-таки більшість респондентів вважає, що заробляти на гідне життя чесним шляхом нині в Україні майже неможливо.

Таблиця 21

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Зараз я прочитаю Вам декілька тверджень. Скажіть, будь-ласка, наскільки Ви погоджуєтеся з кожним із них?“, %

(жовтень 2005 р.)

	Повністю згоден	Скоріше, згоден	Скоріше, не згоден	Повністю не згоден	Важко відповісти
Працездатна людина виключно сама має відповідати за свій добробут	34	39	16	6	5
Успішну кар’єру можна зробити, тільки працюючи в офіційному (не тіньовому) секторі економіки	12	24	31	17	16
Заробляти на гідне життя чесним шляхом нині в Україні майже неможливо	35	32	18	9	6

Опитування виявило амбівалентність масової свідомості в питанні стосовно готовності респондентів нести персональну відповідальність за долю країни. На рівні декларації того, що кожен громадянин повинен відчувати відповідальність за майбутнє країни, спостерігається загальна підтримка: переважна більшість – (79% (у 2002 р. – 84%)) опитаних тією чи іншою мірою згодні з такою тезою, причому 34% повністю (51% – у 2002 р.). Однак коли йдеться про особисту відповідальність за майбутнє України, то в цьому випадку лише 56% (52% у 2002 р.) визнали, що відчують таку відповідальність, причому тільки 22% – повністю погодилися з формулюванням питання. Отже декларований патріотизм, вочевидь, доволі ще далекий від реальних відчуттів і, відповідно, вчинків.

Таблиця 22

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
„Зараз я прочитаю Вам декілька тверджень.
Скажіть, будь-ласка, наскільки Ви погоджуєтесь
з кожним із них?“, %**

(грудень 2005 р.)

	Повністю згоден	Скоріше, згоден	Скоріше, не згоден	Повністю не згоден	Важко відповісти
Кожен громадянин повинен відчувати відповідальність за майбутнє своєї країни	34	45	9	4	8
Я відчую себе відповідальним за майбутнє України	22	34	20	12	12
Я хотів би народитися і жити в іншій країні	11	13	28	42	6
Я дивлюсь у своє майбутнє в Україні з оптимізмом	18	33	27	15	7
Я виїхав би з України, якби мені була надана така можливість	16	18	25	35	6
Сьогодні в Україні забезпечено умови для нормального життя громадян	2	7	29	59	3

За даними опитування у грудні 2005 р. переважна більшість респондентів негативно оцінює зміни, що відбулися продовж останнього року в економічній та політичній сферах суспільства. Переважно позитивно оцінюються респондентами лише зміни, що відбулися в царині свободи засобів масової інформації, та стан демократії. Щодо оцінки боротьби із корупцією, то половина опитаних не бачить змін порівняно із минулим часом, ще чверть вважає, що ситуація погіршилась.

Таблиця 23

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як, на Вашу думку, впродовж 2005 р. змінилися різні сторони життя в Україні?“, %

(грудень 2005 р.)

	Значно погіршилися	Дещо погіршилися	Не змінилися	Дещо поліпшилися	Значно поліпшилися	Важко відповісти
Економічна ситуація в країні	26	30	27	13	2	2
	56			15		
Політична ситуація в країні	20	27	29	17	3	4
	47			20		
Боротьба з корупцією	11	13	49	18	3	6
	24			21		
Свобода засобів масової інформації	6	10	37	32	10	5
	16			42		
Стан демократії	7	11	41	24	8	9
	18			32		

Через рік після зміни представників вертикалі виконавчої влади, що відбулася внаслідок обрання нового Президента України, переважна більшість респондентів продовжує негативно оцінювати та ставитися до цієї гілки влади. На думку переважної більшості опитаних респондентів виконавча влада характеризується відсутністю турботи про інтереси громадян та не покладається у своїй роботі на їхню активну участь. До того ж, 71% опитаних вважає, що нинішня виконавча влада „корумпована і пов’язана із сімейним бізнесом та мафією”, 64% вважає, що вона позбавлена свободи ухвалювати рішення, 75% вважають її бюрократичною та неефективною, 60% – недостатньо компетентною.

Таблиця 24

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Якою мірою Ви погоджуєтесь із нижченаведеними твердженнями: ...“, %

(грудень 2005 р.)

Центральні (загальнодержавні) органи виконавчої влади:	Повністю згоден(а)	Скоріше, згоден(а)	Скоріше, не згоден(а)	Повністю не згоден(а)	Важко відповісти
...представляють інтереси громадян, покладаються у своїй роботі на активність та участь громадян	4	18	39	31	8
	22		70		
...корумповані, пов’язані з сімейним бізнесом та мафією	27	44	14	4	11
...мають свободу приймати рішення	23	41	20	5	11
	64		25		
...бюрократичні, працюють повільно та неефективно	30	45	12	3	10
	75		15		
...не достатньо компетентні, щоб вирішувати проблеми окремих регіонів та міст	21	39	21	5	14
	60		26		

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

У проведеному в грудні 2005 р. опитуванні традиційно вимірювалася самооцінка матеріального становища населення, відповідно якій 59% оцінили своє матеріальне становище нижче середнього рівня, в той час як вважають його середнім 37%, а вищим за середнє лише 3% опитаних.

Наведені показники самооцінки доволі стали та закріплені у свідомості населення, що підтверджується розподілом відповідей і на інше запитання: „Чи можете Ви віднести себе або свою сім'ю до бідних?“.

Таблиця 25

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
„Чи можете Ви віднести себе або свою сім'ю до бідних?“, %**

(грудень 2005 р.)

Так	18	45
Скоріше, так, ніж ні	27	
Скоріше, ні, ніж так	33	50
Ні	17	
Важко відповісти	5	

Загалом, частка тих, хто має до 1 прожиткового мінімуму на одного члена родини, становить 53% від всіх опитаних. Лише 11% опитаних вказали що їхні прибутки (в розрахунку на 1 члена домогосподарства) знаходяться на рівні від 1 до 1,5 прожиткових мінімумів. Частка тих, хто оцінив свій дохід вище цього рівня, становить 12%. Решта опитаних так, чи інакше відмовилася вказувати рівень своїх доходів.

Співвідношення рівня доходу у перерахунку до прожиткового мінімуму подане в таблиці 26.

Таблиця 26

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи можете Ви віднести себе або свою сім'ю до бідних?“, % за прожитковим мінімумом

(грудень 2005 р.)

	Так	Скоріше, так, ніж ні	Скоріше, ні, ніж так	Ні
Менше 0.5 прожиткового мінімуму на 1 особу	33	33	24	7
Від 0.5 до 1 прожиткового мінімуму 1 особу	26	33	26	11
Від 1 до 1,5 прожиткового мінімуму 1 особу	7	27	41	24
Від 1,5 до 2 прожиткових мінімумів 1 особу	7	19	43	25
Від 2 прожиткових мінімумів та більше 1 особу	7	8	35	45

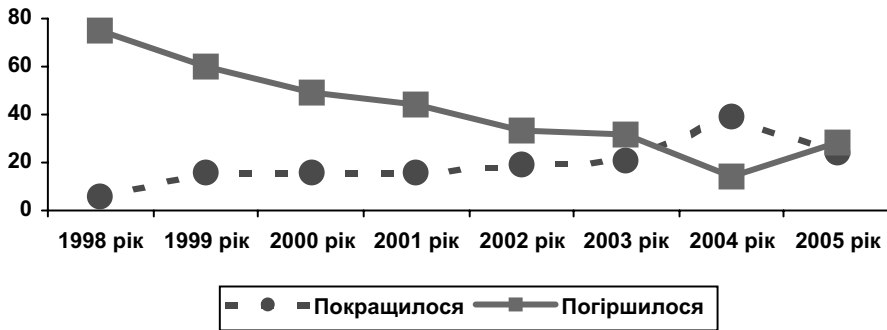
Таким чином, у більшості випадків, за умов рівня доходів, який забезпечує більше одного прожиткового мінімуму на 1 члена родини, респонденти перестають відносити себе або свою родину до бідних.

Таблиця 27

Динаміка розподілу відповідей респондентів на запитання:
„Як змінилося за останній рік Ваше матеріальне становище
(матеріальне становище Вашої сім'ї)?”, %

	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Значно поліпшилося	2	4	2	1	2	2	7	3
Деяко поліпшилося	4	12	14	15	17	19	32	21
Не змінилося	18	24	35	40	47	45	45	47
Деяко погіршилося	30	28	27	24	21	22	11	20
Значно погіршилося	45	32	22	20	12	10	3	8
<i>Важко відповісти</i>	<i>1</i>	<i>0,4</i>	<i>0,1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>1</i>

	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Поліпшилося	6	16	16	16	19	21	39	24
Погіршилося	75	60	49	44	33	32	14	28

Таблиця 28

Динаміка розподілу відповідей респондентів на запитання:
„Наскільки Ви задоволені тим, як складалося
Ваше життя у році, що минає?”, %

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Зовсім не задоволені	18	23	16	11	24	9
Скоріше, не задоволені	28	29	28	27	3	28
Рівною мірою як задоволені, так і не задоволені	34	31	34	39	40	39
Скоріше, задоволені	18	13	17	19	10	20
Повністю задоволені	2	2	3	2	18	2
<i>Важко відповісти</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>5</i>	<i>2</i>

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Не задоволені	46	52	44	38	27	37
Задоволені	20	15	20	21	28	22
<i>Баланс оцінок</i>	<i>- 26</i>	<i>- 37</i>	<i>- 24</i>	<i>- 17</i>	<i>+ 1</i>	<i>- 15</i>

Таблиця 29

**Динаміка розподілу відповідей респондентів на запитання:
„Як змінилося за останній рік Ваше матеріальне становище
(матеріальне становище Вашої сім'ї)?”, %**

	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Значно поліпшилося	1	1	1	7	2
Дещо поліпшилося	17	12	13	30	15
Не змінилося	34	47	38	34	28
Дещо погіршилося	24	25	31	17	29
Значно погіршилося	17	10	12	6	23
<i>Важко відповісти</i>	7	5	5	6	3

Таблиця 30

**Динаміка розподілу відповідей респондентів на запитання:
«Незабаром Новий рік. З якими настроями Ви вступасте в нього?», %**

	2000 рік (настрої щодо вступу у третє тисячоліття)		2001 рік (настрої на 2002 рік)		2003 рік (настрої на 2004 рік)		2004 рік (настрої на 2005 рік)		2005 рік (настрої на 2006 рік)	
	Вважаю, що моє життя докорінно зміниться на краще	10	40	8	41	9	46	15	53	12
Вважаю, що моє життя трохи поліпшиться	30	33		37		38		43		
Вважаю, що моє життя істотно не зміниться	35		37		37		23		32	
Вважаю, що моє життя трохи погіршиться	10	18	9	14	8	12	5	8	6	8
Вважаю, що моє життя значно погіршиться	8		5		4		3		2	
<i>Важко відповісти</i>	7		8		5		15		5	

Таблиця 31

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
«Незабаром 2006 рік. З якими настроями Ви вступасте в нього?»,
серед різних вікових груп, %**

(грудень 2005 р.)

	18-28 років	29-39 років	40-49 років	50-60 років	Старше 60 років
Вважаю, що моє життя докорінно зміниться на краще	22	14	13	8	6
Вважаю, що моє життя трохи поліпшиться	51	48	43	44	35
Вважаю, що моє життя істотно не зміниться	21	28	33	33	41
Вважаю, що моє життя трохи погіршиться	4	4	6	7	8
Вважаю, що моє життя значно погіршиться	1	2	2	2	4
<i>Важко відповісти</i>	2	3	4	5	6